

Володимир Гнатюк — почесний просвітянин За заслуги для товариства і для українського народу

Установчі збори із 64-х членів — засновників Товариства “Просвіта” відбулися 8 грудня 1868 року у Львові. Серед фундаторів були визначні діячі української культури: професори гімназії й учительської семінарії Анатоль Вахнянин, Юліян Романчук, Омелян Партицький, Олександр Борковський, урядники Корнило Сушкевич, Михайло Косак, студенти Андрій Січинський, Олександр Огоновський.

Основна мета “Просвіти”, як сказано в 1-му параграфі Статуту, — є “просвіта і піднесення добробуту руского народу”, для чого треба “видавати книжки українською мовою і навчати свій нарід”. І Товариство широко розгорнуло організаційно-освітню мережу і мало набавом більше 2 700 читальень.

В останній чверті XIX століття у селі Велеснів створено Товариство “Просвіта”, яке почало збирати книжки та часописи для організації сільської читальні. Його очолив парох села, отець Маркил Соневицький. Велику просвітницьку роботу серед велеснівців проводив свідомий українець сільський дяк Михайло Гнатюк — батько академіка ВУАН Володимира Гнатюка.

Пізніше вчений згадував: “...двері нашої хати майже не замикалися перед різними людьми, що пересиджували в нас, немов у сільським касині цілими годинами, особливо ж у неділю та свята або в доволі довгі зимові вечори та забавлялися або різними оповіданнями, якими я залюбки прислухувався та переймав їх, або відчитуванням усяких новинок із газетки, яка все в нас була, та книжок”. Володимир Гнатюк став членом товариства “Просвіта” ще навчаючись на філософському факультеті Львівського університету. А закінчивши навчання, 12 листопада 1898 року заснував “Українсько-Руську Видавничу Спілку” і стає її директором, редактором і відповідальним секретарем.

Із грудня 1898 року велеснівець зайняв посаду секретаря Наукового Товариства імені Шевченка у Львові, головою якого був український учений-історик Михайло Грушевський. Володимир Гнатюк був редактором видань НТШ, головою його Етнографічної комісії,

Володимир Гнатюк

співредактором “Літературно-Наукового Вісника” (1898—1906 роки і на початку 20-х років).

Як директор “Українсько-Руської Видавничої Спілки”, учений зредагував і видав близько 60 томів “Етнографічного Збірника” і “Матеріалів до української етнології”. Володимир Гнатюк плідно співпрацював із Тернопільською, Львівською, Закарпатською “Просвітами”. Він вів широке листування з філіями Товариства і нашого краю, всебічно сприяв відкриттю бібліотек при хатах-читальнях, допомагав їх комплектувати, надсилаючи власні книжки та фольклорні збірники, а також родичам, сусідам та знайомим у селах Велеснів, Залісся, Дубенка, Коропець, Григорів, Олеша, Рукомиш, Жизномир, містах Монастириська і Бучач.

Просвітяни Велеснева 1914 року величисто відсвяткували 100-річчя уродин Тараса Шевченка, але в роки Першої світової війни вся просвітницька робота в селі припинилася: Велеснів увесь був спалений, а його мешканців виселили далеко в Карпати і далі.

Лише на початку 20-х років поживало своє роботу філія Товариства “Просвіта” у Велесневі. Між 1920 і 1939 роками в нашому селі були: читальня “Просвіти”, Товариство “Луг”, хор, аматорський драматичний гурток, оркестр, гуртки “Рідна школа” і “Сільський господар”, кооперативна крамниця і молочарня.

Володимир Гнатюк 1909 року в одному з чеських видань опублікував свою статтю “Сорок років діяльності львівської “Просвіти”. Пише і публікує рецензії на книги “Ілюстрований народний календар Товариства “Просвіта” на рік звичайний 1902”, на 1903, на 1906, на 1926 роки. Крім того, написав рецензію на книгу “Звіт з діяльності філії “Просвіти” в Стрию за час від 11 червня 1903 до 11 мая 1904”. Усі рецензії видрукувані в “Літературно-Науковому Віснику” за відповідні роки.

У травні 1921 року Володимира Гнатюка обрали Почесним членом новозаснованого Товариства “Просвіта” в Ужгороді. Висловлюючи “ширу подяку за таке почесне відзначення моєї скромної праці”, 17 червня у листі до Івана Панькевича Володимир Гнатюк писав: “Жалкую дуже, що тяжка, довголітня хвороба відтянула мене від продовження праці над Угорською Україною та не дозволила мені здійснити того плану, який колись уклав собі, будучи здоровим. Надіюся одначе, що

мої плани, доповнені й розширені виконають уже тамтошні уроджені. Невмірно тішуся, що для Угорської України минув довгий період вегетовання та настав новий, вілле в неї правдиво-національну струю життя”. І свого листа-подяку він закінчив оптимістичним

Вихователька п. Параска з вихованцями

прогнозуванням: “Я тепер вже не боюся за її (Закарпатської України — О. Ч., Р. Ч.) будучину, бо вона вже не загине для нашої нації”.

1938 року Велеснівський Народний Дім разом із філією “Просвіти” урочисто відсвяткували 70-річчя Матірнього Товариства “Просвіта”. 1939 року в селі припинила свою діяльність і 1942 року відновила свою працю “Просвіта” в нашому селі, яку очолила вчителька п. Ольга Гаєвська. Тоді й розпочали свою роботу сільська читальня і дитячий садочок, до якого ходили діти українців і поляків.

Вихователькою у нашому садочку працювала п. Параска. Після одного з виступів співоного гуртка його учасники зібралися на сходах, що ведуть до церкви святого Отця Миколая і світляр зробив світлину, котрій зараз 70 років.

Із нагоди 125-річного ювілею Товариства “Просвіта” 1993 року у Велесневі відновила свою роботу його філія. А до цього річного ювілею у п’ятій кімнаті домівки вченого розгорнуто велику виставку “Просвіті” — 145”, на якій представлено унікальні експонати з архіву Володимира Гнатюка та фондів його музею.

Остап ЧЕРЕМШИНСЬКИЙ, засновник і незмінний директор Велеснівського етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, заслужений працівник культури України, лауреат Всеукраїнських премій імені Павла Чубинського. Володимира Гнатюка, Братів Богдана та Левка Лепких, член НСКУ, НСЖУ, НТШ у Львові, Почесний член ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка;

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА, співзасновниця Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, старший науковий працівник музею, відмінник освіти України, член НСКУ, НСЖУ НТШ у Львові, ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Грудень 2013 року, село Велеснів
Монастириського району,
Тернопілья

Велеснівські просвітяни. 1930 рік